

Pn. Op. Wyel. 8/2010

Magdalena Arczewska,
SPOŁECZNE ROLE SĘ-
DZIÓW RODZINNYCH,
Warszawa 2009, Wy-
dawnictwa Uniwersytetu
Warszawskiego, ss. 195.

Ochrona małżeństwa, macierzyństwa, rodzicielstwa, praw dziecka jest powinnością państwa zagwarantowaną przez Konstytucję RP (w szczególności art. 18 i 72 ust. 1). Realizowana jest przez politykę społeczno-gospodarczą, znajdującą konkretyzację w szeregu rozwiązań prawnych ustawodawstwa zwykłego. Rzeczywista ochrona, udzielana poszczególnym osobom, w tym zwłaszcza dzieciom i rodzinom, zależy od trafności szczegółowych rozwiązań prawnych oraz ich realizacji przez konkretne instytucje państwowe i samorządowe. Jest to wyjątkowo trudne zadanie, bowiem – jak trafnie zauważył Tadeusz Smyczyński – *życie rodziny i stosunki rodzinne, ze względu na ich intymność wymykają się spod działania prawa (...)*¹.

Niebagatelną rolę odgrywa usytuowanie prawa rodzinnego w systemie prawa oraz ochrona rodziny i praw dzieci przez sądy. W ostatnim okresie pozycja prawa rodzinnego wydaje się być zagrożona. W 2006 r. Ministerstwo Sprawiedliwości opublikowało dokument zatytułowany *Zielona Księga. Optymalna wizja Kodeksu cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej*, przewidujący włącze-

nie do projektowanego Kodeksu cywilnego prawa rodzinnego i opiekuńczego jako księgi IV (po prawie zobowiązań, a przed prawem spadkowym)². Koncepcja ta ma na celu zerwanie z dotychczasową samodzielnością kodeksową prawa rodzinnego, traktowaną jako spuścizna *doktryny komunistycznej*³. Tymczasem specjalizacja występuje powszechnie we wszystkich dziedzinach nauki i praktyki. Dotyczy to także prawa, w tym normującego sprawy rodziny, którego stosowanie wymaga szerokiej wiedzy pozaprawnej.

Przeświadczenie o potrzebie specjalizacji, najpierw w po-

² Z. Radwański (red.), *Zielona Księga. Optymalna wizja Kodeksu cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2006, Ministerstwo Sprawiedliwości. Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego, s. 9. Koncepcja uwzględnia opinie ekspertów holenderskich. Krytycznie na temat tej koncepcji: E. Holewińska-Lapińska, *Uwagi na temat przedstawionego w Zielonej Księdze usytuowania prawa rodzinnego w przyszłej kodyfikacji*, [w:] J. Wroceński, J. Krajczyński (red.), *Finis legis Christus. Księga Pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Wojciechowi Góralskiemu z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin*, Warszawa 2009, tom 2, s. 1021-1035. Negatywną opinię na temat włączenia prawa rodzinnego do Kodeksu cywilnego wypowiedzieli też: M. Nazar: *Problemy nowelizacji prawa rodzinnego*, „Rejent”, 2005 nr 9 oraz W. Stojanowska w wywiadzie zamieszczonym w poświęconej jej Księdze Pamiątkowej, [w:] M. Kosek, J. Słyk (red.), *W trosce o rodzinę*, Warszawa 2008.

³ *Zielona Księga...*, op. cit., s. 29.

stępowaniu wobec nieletnich sprawców czynów karalnych, a następnie w zakresie sądowej ochrony praw rodziny, spowodowało wyodrębnienie w 1949 r. – w strukturze sądów powszechnych najniższego szczebla – wydziałów karnych dla nieletnich. Ponad ćwierć wieku później, po udanych eksperymentach organizacyjnych, powstały wydziały rodzinne i nieletnich, czyli sądy rodzinne⁴. Wydziały te tak też nazywane są w art. 12 Prawa o ustroju sądów powszechnych z 2002 roku⁵.

Niestety nie nastąpiło konsekwentne wyodrębnienie pionu sądownictwa rodzinnego w obrębie sądownictwa powszechnego. Jubileusz XXX-lecia powołania sądów rodzinnych⁶ zbiegł się nawet z rozważaniem przez administrację resortu ich likwidacji (co najmniej w małych sądach o obsadzie poniżej 10 sędziów)⁷. Traktowanie prawa rodzinnego jako integralnej

⁴ Podstawą utworzenia sądów rodzinnych był akt normatywny o bardzo niskiej randze, zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 grudnia 1977 r. zmieniające tymczasowy regulamin sądów wojewódzkich i rejonowych w sprawach administracji i nadzoru, „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości” nr 6, poz. 24.

⁵ Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r.: Prawo o ustroju sądów powszechnych (USP), Dz. U. 2002 nr 98, poz. 1070 ze zmianami.

⁶ Zob. sprawozdanie z jubileuszu zorganizowanego przez stowarzyszenie sędziów rodzinnych: G. Nauka, *XXX-lecie sądownictwa rodzinnego w Polsce*, „Rodzina i Prawo”, 2009 nr 12.

¹ T. Smyczyński: *Prawo rodzinne i stosunki rodzinne*, „Studia Prawa Prywatnego”, 2007 z. 1, s. 16.